

T. Uvarova. Multidimensionality of culture in the context of the development of ideas of multidimensionality. – Article.

Summary. *The article is dedicated to the cultural multidimensionality in the context of the development of the ideas of multidimensionality. History of the emergence of the multidimensionality idea in the research practice is explored in the article. An attempt is made to define the multidimensionality of culture. In the process of exploration the conclusions are made that despite widespread introduction of multidimensionality ideas in the scientific discourse, multidimensionality of culture is not explicated from those positions. The very concept of multidimensionality has acquired a lot of various manifestations within the frames of scientific researches. Interpretation of multidimensionality of culture should be based upon the philosophical definition of multidimensionality, as an ability to simultaneously measure a multitude of elements with the help of various methods and various measurements.*

Key words: *multidimensionality, multidimensional space, multidimensionality of culture, multidimensional approach.*

УДК 314.12

О.І. Філіпова

*кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри політології
Одеський національний політехнічний університет,
м. Одеса, Україна*

Т.В. Філіпова

*кандидат наук із державного управління,
доцент кафедри германських та східних мов
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна*

ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖЕТНІЧНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Анотація. *У статті розглядаються історичні процеси формування культури міжетнічного спілкування в Україні як визначального фактору об'єднання всіх етнічних спільностей в єдиний соціум країни.*

Ключові слова: *міжетнічні відносини, національне самовизначення, культура міжетнічного спілкування, державна політика.*

Під впливом глибинних демократичних процесів, що відбуваються в країні останнім часом, реалізуючи визначене світовим співтовариством право на національне самовизначення, Україна здобула і утворює свою державну незалежність. Шлях, який обрала Україна, – це побудова європейської демократичної правової держави.

Консолідуючою ідеєю в процесі державотворення стала ідея України як вітчизни всіх громадян, що пов'язали свою долю з українською землею. Визначальним принципом сучасної української політики є розуміння національного інтересу та національних пріоритетів у державному, а не в етнічному значенні, як це властиво сучасним розвиненим демократичним державам.

Актуальність досліджуваної теми посилюється прагненням України до здобуття і подальшого зміцнення міжнаціонального миру та злагоди на її теренах, профілактики, своєчасного і кваліфікованого запобігання можливих і розв'язання наявних проблем та суперечностей у сфері етнонаціональних відносин.

Ідея державної незалежності України втілювалася в життя, насамперед, зусиллями українського етносу, що логічно впливало з попереднього розвитку етнополітичної ситуації на українських землях. Українці, з одного боку, є автохтонами (первісне, споконвічне населення країни) своєї території, а з другого боку – найчисленнішою етнічною спільністю, що поставило їх у центр боротьби за незалежну державу. Водночас вагомий внесок у реалізацію ідеї національного визволення зробили багато представників інших етнічних спільностей України – росіян, євреїв, поляків, кримських татар, болгар, угорців, білорусів та багато інших. Українці, високо оцінюючи цей внесок, прагнуть цивілізованого співжиття з

усіма етнічними групами на теренах України на засадах рівності, свободи, гуманізму й справедливості [2, с. 87]. Водночас як найчисельніша спільність українці усвідомлюють свою відповідальність за духовний розвиток національних меншин, ситуацію в міжетнічних відносинах. Етнічна розмаїтість споконвіку була притаманна населенню України. Етнічний плюралізм завжди був і є одним із факторів духовного й культурного поступу українського суспільства. Водночас багатоетнічність завжди є ґрунтом, на якому за певних обставин можуть виникати міжетнічні непорозуміння, протиріччя, невдоволення, які, коли їх пустити на самоплив, можуть викликати етноконфліктні ситуації. Тим більше, що національне відродження українського народу сприяло активності в середовищі інших етнічних груп України.

Нинішня етнополітична ситуація в Україні не має відволікати увагу суспільства від потреби вироблення й поглиблення принципів, методологічних засад етнополітики. До цього спонукає як наявність больових точок на українському етнополітичному просторі, що дісталися у спадок від національної політики, яку здійснював тоталітарний режим, так і труднощі перехідного періоду в економіці, що інспірують нові етнополітичні рефлексії, які вже неможливо списати на попередню систему.

До проголошення незалежності Україна була позбавлена змоги здійснювати власну етнонаціональну політику. Адміністративно-командна система, що склалася в колишньому СРСР, ігнорувала потреби національного розвитку. Форсовано здійснювалася політика «злиття націй», відриву етносу від історичних коренів, створення штучної спільності «радянський народ». Демографічна, економічна та соціальна політика тоталітарного режиму в низці регіонів суттєво змінювала співвідношення корінного і прийшлого населення шляхом міграції. Усе це прирікало народи й етнічні групи на втрату національної самобутності, а національні меншини – на асиміляцію. На межі винищення опинились їх мови, культури, традиції та звичаї. Майже три з половиною століття колоніального статусу України визначили в ній цілу низку особливостей етнонаціонального питання, вирішення якого є предметом сучасної державної національної політики.

У першу чергу привертає до себе увагу парадоксальна, якщо порівняти її з традиційними європейськими націями, ситуація, коли кількісно переважаюча етнічна спільність недостатньою мірою здатна виконувати роль національної більшості у розумінні лідера, який бере на себе всю повноту влади разом із повнотою відповідальності за стан міжетнічних відносин. Типова для держав світу модель «національна більшість – національні меншини» може стосуватися України лише із суттєвими застереженнями. Так, вона стала типовою, перш за все, для західного регіону України, який тривалий час розвивався у принципово іншій державній структурі, що тепер проявляється у відмінностях його мовних та етнопсихологічних ознак. Новітня демократизація ліквідувала в західному регіоні диспропорції тоталітарного періоду, і тепер вплив на суспільство з боку етнічної більшості – українців – став домінуючим.

Інша ситуація в решті регіонів України, особливо на її сході та півдні, де стан національного буття самого українського етносу знаходиться в критичному стані внаслідок широкомасштабної тривалої політики русифікації, яка призвела до того, що значна частина українців не ідентифікує себе з корінною більшістю. За таких обставин проблеми відродження самого українського етносу, що становить майже три чверті населення України, стають одним із головних напрямів державної політики.

Протягом століть український етнос був розірваний між різними державами, що відбилося на психологічних і культурних орієнтаціях окремих його частин. Свідомість західних українців формувалася в більш ліберальних суспільно-політичних умовах, де національний самовияв не мав перед собою таких перешкод, які чинилися українцям півдня й сходу в складі Російської імперії. Населення Західної України мало кращі умови для розгортання національно-визвольного руху, в якому воно гартувало свою волю, набувало таких рис характеру, як твердість, безкомпромісність у питаннях національної свободи, їх не похитнули ані збройне придушення національно-визвольного руху в 40–50-ті рр., ані масове розкуркулення й депортації, яких вони зазнали у складі СРСР.

Українці південно-східного регіону, навпаки, були тривалий час під політико-державним пресом. Усіляко придушувалися національні прояви в часи царизму. Спроба відродити національну державність у 1917–1920 рр. була втоплена в крові. Спроби національного відродження в Україні в 20-ті рр. були обірвані під приводом боротьби з українським буржуазним націоналізмом. Небаченими за масштабами й трагічними за наслідками були політичні репресії, голодомори, знищення інтелектуального потенціалу українського народу.

Сучасне населення України за етнічною строкатістю не є винятком. У світі відомо багато етнічно гетерогенних держав, і більшості з них вдається запобігти загостренню міжетнічних протиріч. Спираючись на глибокий історичний досвід мирного співжиття на українській землі різних народів, ми маємо всі можливості забезпечувати мирний розвиток міжнаціональних відносин у нашій державі.

Важливим консолідуючим чинником нації є відчуття громадянства країни, яка однаково дбає про всіх громадян, не розділяючи їх за етнічною, соціальною, расовою, релігійною чи іншими ознаками. Це об'єктивний процес, який слід постійно підтримувати і розвивати, спираючись на ідеали свободи, братерства, поваги до священних прав людини та громадянина.

Нині Україна переживає якісне оновлення національно-культурного буття, яке передбачає всебічний розвиток і рух уперед. А це неможливе без вивчення соціальної творчості народу, національної історії. Тому так необхідно усвідомити важливість набуття втраченої самоповаги, плекання нової національної еліти, відродження моралі та чітких уявлень про власні втрати. Треба зазначити, що міжетнічні відносини створюють такий «викид» проблем, що потрібні соціальні заходи, програми по їх локалізації, нормалізації вибухонебезпечної обстановки у низці регіонів країни. Але це лише частина проблеми, попереду – нагальні завдання перебудови міжетнічних відносин із перспективою їх стабілізації. В цьому процесі особливу роль відіграє культура міжетнічного спілкування.

Культура міжетнічного спілкування за своєю сутністю та змістом є, на нашу думку, як внутрішньою, так і зовнішньою якістю самої нації, набутою в процесі спілкування з іншими народами, тобто у процесі взаємодії етносів. Тому жодна нація не може вступати у міжнаціональне спілкування, не усвідомивши своє внутрішнє «Я», не визначивши свого ставлення до інших спільнот, що її оточують. Сформована національна самосвідомість є умовою сприятливих міжетнічних відносин, включаючи й особисті. Із цього приводу Р. Гамзатов влучно сказав: «Кожна людина змолоду має розуміти, що вона прийшла на землю для того, щоб стати представником свого народу, і має бути готовою прийняти на себе цю роль» [1, с. 5]. Отже, кожна людина має увібрати в себе все: і народні традиції, і соціальний досвід, і знання історії свого народу, його взаємовідносин з іншими націями та етнічними групами.

Тому культура міжетнічного спілкування має таку важливу базу, як морально-етичні орієнтири оновлення суспільства. Як зазначає Ю. Римаренко, наш розумовий простір обмежений частоколом стереотипів, перевантажений догмами і пропагандистськими кліше, зведений до елементарних схем, які й досі тримаються на ідеологічному каркасі. Тому погляд мільйонів на мораль і етику, на культуру взагалі ще узвичаєно спрямований крізь призму ідеології. Ми надмірно ідеологізовані, перед усіма нами постає необхідність очищення нашого духовного життя від ідеологем, які ускладнюють і гальмують наш поступ до зближення і взаєморозуміння. Ми в Україні опиняємося перед загрозою посилення ідеологізації суспільної свідомості, бо соціальна атмосфера напружена. То чи не доцільно нам виявити добру волю і віднайти такі шляхи мобілізації наших сил, можливостей, інтелектуальних ресурсів, які найефективніше сприяли б розбудові української держави [4, с. 126].

Саме поняття «культура міжетнічного спілкування» заповнює ту прогалину, яка утворилася і стала дедалі більше відчуватися в теорії етносу та етнопонаціональних відносин, патріотичного виховання через відсутність категорій, що відбивають моральні потреби українського суспільства у міжетнічному спілкуванні.

Культура міжетнічного спілкування не може не враховувати процесів етнізації особистості, тобто етнічної соціологізації, засвоєння та набуття людиною необхідних якостей, що відображають суспільно-історичний досвід, традиції того етносу, до якого вона належить. Тому в суспільстві мають бути створені відповідні механізми, через які представник кожного етносу відтворює себе, свою самобутню духовну культуру, характер та психологію в низці поколінь.

Сенс виховання культури міжетнічного спілкування, на наш погляд, зводиться до вміння виявляти вузли суперечностей, протистояння, знаходити точки зіткнення, акумулювати волю до єднання, використовувати енергію спільних ініціатив, шукати вихід із справді кризової ситуації у міжетнічній сфері, формувати розуміння того, що жити нам разом.

Зміст культури міжетнічного спілкування включає:

- нормативні вимоги, зведені в ранг закону, що регулюють взаємовідносини представників різних національностей і обов'язкові для всіх членів суспільства;
- традиційні норми взаємовідносин між представниками різних національностей, які склалися в процесі повсякденного спілкування і в яких відображені загальнолюдські ідеали братерства, дружби і поваги до інших народів;
- соціально орієнтовану на принципи демократизму поведінкову характеристику особи в умовах міжетнічного спілкування, а також характер і стиль поведінки, що відповідають цим вимогам [3, с. 109].

Таким чином, організовуючи виховання культури міжетнічного спілкування як процес ідейно-політичного, духовного, морального впливу, важливо враховувати і вплив відмінностей, що виявляються в міжетнічному середовищі. У цьому сенсі мету виховання культури міжетнічного спілкування можна

визначити як формування світорозуміння в усій його різноманітності, а також вироблення навичок практичного застосування його принципів і норм в усіх напрямках суспільної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гамзатов Р. Мой Дагестан. Москва, 1979. Т. 3. 428 с.
2. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму : монографія. Київ : Либідь, 1999. 352 с.
3. Ребкало В., Осушний М., Майборода О. Етнонаціональні процеси в сучасній Україні: досвід, проблеми, перспективи. Київ : Вид-во УАДУ, 2001. 116 с.
4. Римаренко Ю. Національний розвій України: проблеми і перспективи. Київ : Юрінком, 2010. 272 с.

О.И. Филиппова, Т.В. Филиппова. Исторические особенности межэтнических отношений в Украине. – Статья.

Аннотация. В статье рассмотрены исторические процессы, которые имели прямое влияние на формирование украинского государства и национального самосознания. Авторами проанализирована роль культуры межэтнического общения в Украине как определяющего фактора объединения всех этнических общностей в единый социум страны.

Ключевые слова: межэтнические отношения, национальное самоопределение, культура межэтнического общения, государственная политика.

O. Filipova, T. Filipova. Historical features of interethnic relations in Ukraine. – Article.

Summary. The article deals with historical processes that had a direct impact on the formation of the Ukrainian state and national identity. The authors analyzed the role of the culture of interethnic communication in Ukraine as the determining factor in uniting all ethnic communities into a single society of the country.

Key words: interethnic relations, national self-determination, culture of interethnic communication, state policy.

УДК 008:316.77

В.В. Фрейдлина

аспирант кафедры искусствознания и общегуманитарных дисциплин
Международный гуманитарный университет,
г. Одесса, Украина

ГОРОДСКАЯ КУЛЬТУРНАЯ СРЕДА: ОБЗОР ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ПОДХОДОВ

Аннотация. В статье представлен обзор основных подходов к исследованию городской культурной среды. Проанализирована специфика и выделены основные черты цивилизационного, философско-антропологического, социологического, культурологического, системного, семиотического, архитектурно-исторического, салютогенного подходов. Обоснован их потенциал в исследовании городской культурной среды.

Ключевые слова: городская культура, городская культурная среда, исследовательские подходы.

Города занимают все более важное место в истории развития человеческой цивилизации. Темпы роста и развития урбанистической среды увеличиваются с каждым днем. По предварительным подсчетам, более 75% населения современной Европы живет в городах, а в развивающихся странах этот показатель приближается к 50%. Очевидно, что нагрузка на подобные очаги скопления людей увеличивается в геометрической прогрессии, что оказывает заметное влияние на качество межличностных взаимоотношений и уровень жизни городских жителей. Объединяя в одном пространстве совершенно разноплановые структуры, сообщества, субкультуры и являясь в то же время ядром экономической, политической, культурной и административной жизни, современный город сталкивается с массой проблем. И если в прошлом научный дискурс фокусировался в основном на вопросах политической, правовой, экономической, образовательной, социологической проблематики, то в настоящее время острую актуальность приобретают темы взаимодействия этносов в рамках одного культурного пространства,